

METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM
generálne riaditeľstvo
Ševčenkova 11, 850 05 Bratislava

Program kontinuálneho vzdelávania

Rozvoj profesijných kompetencií pedagogických zamestnancov v oblasti poznávania rusínskej národnostnej menšiny

Mgr. Kamila Jandžíková, PhD.
generálna riaditeľka
Metodicko-pedagogické centrum, Bratislava

Názov programu:

Rozvoj profesijných kompetencií pedagogických zamestnancov v oblasti poznávania rusínskej národnostnej menšiny

Zdôvodnenie vzdelávacieho programu

Vzdelávací program vznikol na základe potrieb pedagogických zamestnancov (na školách s iným ako rusínskym vyučovacím jazykom) – najmä učiteľov všeobecno-vzdelávacích predmetov (napr. dejepisu, občianskej náuky, etickej výchovy, materinského jazyka, cudzích jazykov, umenia a kultúry, regionálnej výchovy, geografie a ďalších) a prieskumu realizovaného MPC RP Prešov počas vzdelávacích aktivít pedagogických zamestnancov. V súčasnom období, keď územie najmä severovýchodného Slovenska sa stretáva s renesanciou Rusínov, je dôležité pre učiteľov, ktorí pracujú na školách poznať (aspoň v základných bodoch) kultúru, jazyk, tradície tejto národnostnej menšiny, najmä ak si uvedomíme, že po desaťročia nebola existencia tejto menšiny uznávaná. Program kontinuálneho vzdelávania je preto zameraný na prezentáciu Rusínov a rusínskej národnostnej menšiny žijúcej na Slovensku s cieľom oboznámiť najmä pedagogických zamestnancov škôl (ISCED 1, ISCED 2, ISCED 3) a zaradiť túto problematiku tejto národnostnej menšiny v rámci napríklad: regionálnej výchovy, regionálnych dejín, občianskeho vzdelávania na školách všetkých typov. V neposlednom rade je program zameraný na problematiku ľudských práv, etnickej a národnostnej znášanlivosti, boja proti xenofóbii, diskriminácii na základe príslušnosti k národnostnej menšine a ďalšej diskriminácii.

Vzdelávací program vznikol aj na základe požiadaviek vychádzajúcich z *Celoštátnej stratégie ochrany a podpory ľudských práv v Slovenskej republike* (napr. príloha č. 1 - práva osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám) prijatej vládou Slovenskej republiky v roku 2015.

Na území Slovenskej republiky žije v súčasnosti niekoľko desiatok tisíc občanov Slovenskej republiky, ktorí sa hlásia buď k národnosti rusínskej, k materinskému jazyku rusínskemu, ku kultúre, tradíciám, zvykom (*podľa posledného oficiálneho sčítania ľudu v roku 2011 na území Slovenskej republiky žilo 55 469 obyvateľov hlásiacich sa k materinskému jazyku rusínskemu a k rusínskej národnosti sa hlásilo 33 482 obyvateľov*).

Napriek tomu, že rusínsku menšinu nemôžeme chápať ako malú, resp. nie významnú, je dôležité konštatovať, že obyvatelia Slovenska vedia o Rusínoch veľmi málo a vnímajú obyvateľstvo, ktoré sa hlási k tejto menšine najmä cez prizmu kultúrnych akcií. Slovenská republika a najmä východné Slovensko je multietnickou oblasťou, kde vedľa seba žijú viaceré národnosti (Slováci, Rusíni, Ukrajinci, Rómovia, Poliaci, Maďari, ...), ktoré mnohokrát o sebe veľa nevedia a sú stále ovplyvnené rôznymi predsudkami a neúplnými informáciami. Najmä niektoré oblasti severovýchodného Slovenska (okresy Poprad, Stará Ľubovňa, Bardejov, Sabinov, Prešov, Stropkov, Svidník, Snina, Medzilaborce, Vranov nad Topľou, Humenné, Michalovce, Gelnica, ...) sú vo väčšej miere a niekde aj kompaktné osídlené príslušníkmi rusínskej menšiny. Cieľom vzdelávacieho programu je priblížiť pedagogickým zamestnancom národnostnú menšinu Rusínov v kontexte kultúry, jazyka, dejín, vývoja a ich súčasnosti v Slovenskej republike.

Pedagogickí zamestnanci vzdelaní v problematike národnostných menšín formujú postoje u ostatných kolegov a žiakov, ako aj nepedagogickej verejnosti a vytvárajú zo školy dôležité centrum na aktívne poznávanie iných etnických a národnostných menšín. Poznávanie iných menšín, ako je

slovenská majorita, vedie aj k odstraňovaniu a zmierňovaniu xenofóbie, segregácie, rasizmu a diskriminácie medzi rôznymi národmi a menšinami, vedie k poznávaniu iných religii.

Vzdelávací program umožňuje pedagogických zamestnancov na všetkých typoch základných a stredných škôl nielen získať nových informácií o Rusínoch, zároveň umožňuje aktualizáciu profesijných kompetencií pre vzdelávanie vo všetkých vzdelávacích oblastiach, ktoré sú definované štátnymi vzdelávacími programami (ISCED 1, ISCED 2, ISCED 3).

Druh kontinuálneho vzdelávania: aktualizáčn  vzdelávanie

Forma kontinuálneho vzdelávania: kombinovaná (prezenčná a dištančná)

Hlavný cieľ vzdelávacieho programu:

Udržať a aktualizovať profesijné kompetencie učiteľov v oblasti poznávania národnostných menšín žijúcich na Slovensku, najmä menšiny rusínskej v súlade s potrebou získania multietnických a multikultúrnych kompetencií potrebných na výkon pedagogickej činnosti v súlade s rešpektovaním a vytváraním pozitívneho vzťahu iných národov a národnostných menšín k Rusinom žijúcich na Slovensku.

Špecifické ciele:

1. Prehĺbiť kompetencie v oblasti poznania národnostných menšín (Rusínov) tak, aby sa stala integrálnou súčasťou celoživotného procesu podpory a ochrany ľudských práv, aby podporila hodnotu človeka ako ľudského jedinca bez ohľadu na príslušnosť k národnosti a etnickej skupine a rozvoj medziludských vzťahov v demokratickej spoločnosti.
2. Aktualizovať kompetencie v oblasti poznania národnostných menšín a získať schopnosti a zručnosti zapracovať do školských vzdelávacích programov témy súvisiace s multikultúrnou výchovou, výchovou v duchu humanizmu a so vzdelávaním v oblasti ľudských práv a práva národnostných menšín v Slovenskej republike (so zameraním na rusínsku menšinu).
3. Prehĺbiť poznatky v oblasti migrácie v Európe v historickom ako aj súčasnom kontexte.
4. Rozvíjať schopnosť tvoriť učebné materiály k vyučovaniu problematiky Rusínov v rámci školského vzdelávacieho programu.

Obsah vzdelávacieho programu

1) Tematický celok „Rusíni v historickom kontexte stredoeurópskeho priestoru v stredoveku a novoveku“	Forma	Rozsah v hodinách
Historický vývoj v karpatskom regióne do polovice 19. storočia a Rusíni Karpatská kotlina a sťahovanie národov, slovanské národy, dejiny Rusínov v kontexte dejín Uhorska a dejín karpatského regiónu, kresťanstvo v karpatskom regióne, Veľká Morava, cyrilika, slovanské písomníctvo, Uhorské kráľovstvo, Haličské kniežatstvo, valašská kolonizácia, Lemkovia, Bojkovia, Huculi, východné a západné kresťanstvo, pravoslávie a gréckokatolícka cirkev (Brestská únia, Užhorodská únia), východné Slovensko a územie zakarpatskej Ukrajiny	prezenčná	2

v habsburskej monarchii, rôzne koncepcie jazyka (gramatiky) – cirkevná slovančina, rusínska jazyková orientácia, ruská jazyková orientácia, ukrajinská jazyková orientácia.		
<p>Dištančná forma: Analýza obsahu učiva učebných osnov aprobačného predmetu z hľadiska možností začlenenia problematiky Rusínov do vyučovacieho procesu.</p> <p>Výstup z dištančnej formy: Spracované začlenenie aspoň dvoch prvkov problematiky Rusínov do obsahu učiva aprobačného predmetu v súlade s odbornými, didaktickými a metodickými požiadavkami na tvorbu príprav na vyučovanie. Spracovať v elektronickej podobe (textový editor), rozsah cca 1 normostrana, formát A4.</p>	dištančná	1

2) Tematický celok „Rusínske obrodienie v v druhej polovici 19. storočia a v prvej polovici 20. storočia“	Forma	Rozsah v hodinách
<p>Národné obrodienie Rusínov od polovice 19. storočia a vývoj do roku 1945 Národné obrodienie Rusínov, snahy o tvorbu spisovného jazyka, ukrajinská a rusínska inteligencia, jazyková otázka, gréckokatolícka a pravoslávna cirkev, A. Duchnovič, A. Pavlovič, A. Dobriansky, A. Kralickij, Š. Fencik, P.P. Gojdič, pričlenenie Podkarpatskej Rusi k ČSR, školstvo, kultúra, jazyk na východnom Slovensku v období prvej ČSR a vojnovnej Slovenskej republiky, Rusíni v kontexte európskej politiky (1918 – 1945), pripojenie Podkarpatskej Rusi k ZSSR, ukrajinizácia a sovielizácia, rusínska diaspora vo svete.</p>	prezenčná	2
<p>Dištančná forma: Tvorba prípravy na vyučovanie s problematikou Rusínov (do roku 1945) a jej začlenenie do edukačného procesu.</p> <p>Výstup z dištančnej formy: Vypracovaná príprava na vyučovanie s problematikou Rusínov, začlenenie do edukačného procesu a spracovanie záznamu z analýzy realizovanej vyučovacej jednotky vrátane vyhodnotenia práce v súlade s odbornými, didaktickými a metodickými požiadavkami na tvorbu príprav na vyučovanie. Spracovať v elektronickej podobe (textový editor), rozsah 1 normostrana, formát A4.</p>	dištančná	1

3) Tematický celok „Rusíni na Slovensku po druhej svetovej vojne“	Forma	Rozsah v hodinách
<p>Rusíni v rokoch 1945 – 1989 Vývoj menšín v československom štáte po roku 1945, ukrajinizácia, kultúra a školstvo, spolky, pravoslavizácia na východnom Slovensku,</p>	prezenčná	2

zrušenie gréckokatolíckej cirkvi (1950), obnova gréckokatolíckej cirkvi (1968), problémy gréckokatolíckej cirkvi v období komunistického režimu, rozhlasové a televízne vysielanie, národnostná tlač, rôzne politické a jazykové smery medzi Rusínmi do roku 1989, rusínske organizácie vo svete		
<p>Dištančná forma: Tvorba prípravy na vyučovanie s problematikou Rusínov (do roku 1989) a jej začlenenie do edukačného procesu.</p> <p>Výstup z dištančnej formy: Vypracovaná príprava na vyučovanie s problematikou Rusínov, začlenenie do edukačného procesu a spracovanie záznamu z analýzy realizovanej vyučovacej jednotky vrátane vyhodnotenia práce v súlade s odbornými, didaktickými a metodickými požiadavkami na tvorbu príprav na vyučovanie. Spracovať v elektronickej podobe (textový editor), rozsah 1 normostrana, formát A4.</p>	dištančná	1

4) Tematický celok „Rusíni po roku 1989“	Forma	Rozsah v hodinách
<p>Situácia Rusínov po roku 1989 Rusínsky smer po Nežnej revolúcii, kodifikácia rusínskeho jazyka, kultúra, školstvo, literatúra, divadlo, rozhlas, televízia, vysoká škola, kultúrne podujatia, prognózy vývoja rusínskej menšiny na Slovensku, rusínska národnosť vo svete, aktuálne problémy Rusínov v Slovenskej republike</p>	prezenčná	5
<p>Dištančná forma: Tvorba prípravy na vyučovanie s problematikou Rusínov (po roku 1989) a jej začlenenie do edukačného procesu.</p> <p>Výstup z dištančnej formy: Vypracovaná príprava na vyučovanie s problematikou Rusínov, začlenenie do edukačného procesu a spracovanie záznamu z analýzy realizovanej vyučovacej jednotky vrátane vyhodnotenia práce v súlade s odbornými, didaktickými a metodickými požiadavkami na tvorbu príprav na vyučovanie. Spracovať v elektronickej podobe (textový editor), rozsah cca 2 normostrany, formát A4.</p>	dištančná	2

5) Tematický celok „Tvorba učebných materiálov k vyučovaniu problematiky Rusínov v školskom vzdelávacom programe	Forma	Rozsah v hodinách
<p>Dištančná forma: Vytvorenie učebných pomôcok, učebných textov, odborných článkov a štúdií, úpravy školských vzdelávacích programov, zakomponovanie problematiky do učebných osnov predmetov.</p> <p>Výstup z dištančnej formy: Vytvorené učebné texty k dejinám, kultúre, jazyku, tradíciám Rusínov,</p>	dištančná	4

<p>resp. odborného článku a štúdie o Rusínoch, resp. vytvorenie učebných osnov nového vyučovacieho predmetu k problematike regionálnej výchovy so zakomponovaním Rusínov, resp. iné formy dištančného výstupu podľa pokynov lektora.</p> <p>Spracovať v elektronickej podobe (textový editor), rozsah cca 3 normostrany, formát A4.</p>		
---	--	--

Vzdelávacie metódy:

Prednášky, semináre, prezentácie, praktické cvičenia, tímová, skupinová a samostatná práca, samostatné štúdium, brainstorming, diskusie, seminárne práce, riadený rozhovor, panelová diskusia.

Profil absolventa:

Absolvent vzdelávacieho programu vie/dokáže:

- orientovať sa v základnej problematike histórie, kultúry, jazyka, tradícií Rusínov žijúcich v karpatskom regióne,
- formovať vďaka získaných informáciám pozitívne postoje Rusínom žijúcim na Slovensku, u ostatných kolegov a žiakov ako aj nepedagogickej verejnosti,
- zmierňovať a odstraňovať xenofóbiu, segregáciu, a rôzne formy prípadnej diskriminácie medzi rôznymi národmi a menšinami (majoritným slovenským národom a rusínskou menšinou),
- aplikovať získané poznatky o Rusínoch do tvorby učebných pomôcok, pracovných listov, metodických príručiek, učebných materiálov a využívať ich pri vzdelávaní vo všetkých vzdelávacích oblastiach ISCED 1, ISCED 2, ISCED 3 v súlade s príslušnými štátnymi a školskými vzdelávacími programami,
- uplatňovať vo vzdelávaní prvky tolerance k iným náboženstvám a viesť žiakov k náboženskej tolerancii.

Rozsah vzdelávacieho programu:

Celkom 20 hodín, z toho 11 hodín prezenčnou formou a 9 hodín dištančnou formou.

Trvanie vzdelávania:

Najviac 10 mesiacov od začiatku vzdelávania.

Cieľová skupina vzdelávacieho programu:

Bližšie určená kategória, podkategória pedagogických zamestnancov, kariérový stupeň, kariérová pozícia:

Kategória pedagogických zamestnancov:

- učiteľ,

Podkategória pedagogických zamestnancov:

- učiteľ pre primárne vzdelávanie,
- učiteľ pre nižšie stredné vzdelávanie,

- učiteľ pre nižšie stredné odborné vzdelávanie, stredné odborné vzdelávanie, úplné stredné všeobecné vzdelávanie, úplné stredné odborné vzdelávanie, učiteľ pre vyššie odborné vzdelávanie,
- učiteľ pre kontinuálne vzdelávanie.

Kariérový stupeň:

- samostatný pedagogický zamestnanec,
- pedagogický zamestnanec s prvou atestáciou,
- pedagogický zamestnanec s druhou atestáciou.

Kariérová pozícia: -----

Vyučovacie predmety:

slovenský jazyk a literatúra, maďarský jazyk a literatúra, ukrajinský jazyk a literatúra, rusínsky jazyk a literatúra, cudzie jazyky, dejepis, občianska náuka, etická výchova, geografia, umenie a kultúra, právo, právna náuka, filozofia, spoločenská komunikácia, rétorika, rétorika a komunikácia, regionálna výchova

Podmienky pre zaradenie uchádzačov:

Program kontinuálneho vzdelávania je určený pre uvedené kategórie a podkategórie pedagogických zamestnancov v uvedených kariérových stupňoch, ktorí spĺňajú kvalifikačné predpoklady na výkon pedagogickej činnosti v súlade s vyhláškou MŠ SR č. 437/2009 Z. z. v znení neskorších predpisov a ktorí majú absolvovaných aspoň šesť mesiacov pedagogickej činnosti (§ 35 ods. 9 zákona č. 317/2009 Z. z. v znení neskorších predpisov).

Spôsob prihlasovania:

Na kontinuálne vzdelávanie sa účastník prihlasuje písomnou prihláškou.

Spôsob preukázania k cieľovej skupine:

Riaditeľ školy na prihláške potvrdzuje zaradenie pedagogického zamestnanca do kategórie, podkategórie a kariérového stupňa. Riaditeľovi potvrdzuje prihlášku zriaďovateľ. Ak riaditeľ školy nepotvrdí zaradenie pedagogického zamestnanca, posúdi poskytovateľ oprávnenie na zaradenie pedagogického zamestnanca na základe príslušných dokumentov, ktoré pedagogický zamestnanec predloží poskytovateľovi.

Spôsob ukončovania:

Vzdelávanie sa ukončuje záverečnou prezentáciou pred lektorom a účastníkmi vzdelávania.

Požiadavky na ukončovanie vzdelávacieho programu:

1. Minimálne 80%-ná osobná účasť na prezenčnej forme vzdelávania.
2. Vypracovanie zadaných úloh z dištančnej formy vzdelávania.
3. Záverečná prezentácia, ktorej obsahom bude spracovanie vybranej oblasti rusínskej menšiny:
 - a) dejiny (výber problematiky z vybraného modulu 1, resp. 2, resp. 3)
 - b) kultúra a náboženstvo Rusínov
 - c) jazyk (v kontexte slovanských jazykov, resp. jazykov v Slovenskej republike)

d) súčasnosť rusínskej menšiny (modul 4)
Prezentácia bude spracovaná v elektronickej podobe formou prezentačného softvéru, v rozsahu minimálne 10 snímkov.

Personálne zabezpečenie vzdelávacieho programu:

Garant programu:

PaedDr. Ján Furman - učiteľ pre kontinuálne vzdelávanie s druhou atestáciou, Metodicko-pedagogické centrum, regionálne pracovisko Prešov, Tarasa Ševčenka 11, 080 20 Prešov.

Garant spĺňa kvalifikačný predpoklad v zmysle § 43 ods. 4 a 5 zákona č. 317/2009 Z. z. v znení neskorších predpisov.

Lektori programu:

Učители pre kontinuálne vzdelávanie, vysokoškolskí pedagógovia a vedeckí pracovníci Inštitútu histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity, Centra jazykov a kultúr národnostných menšín Prešovskej univerzity, Ústavu rusínskeho jazyka a kultúry, Múzea rusínskej kultúry v Prešove, učители národnostných škôl (rusínskych) s minimálne prvou atestáciou.

Lektori musia spĺňať podmienky čl.2 bodu 12 Smernice č.18/2009-R.

Finančné, materiálne, technické a informačné zabezpečenie:

Náklady spojené so vzdelávaním budú financované z prostriedkov rozpočtu Metodicko-pedagogického centra. Cestovné náhrady účastníka vzdelávania hradí vysielajúca organizácia, resp. účastník sám.

Technické a informačné zabezpečenie:

Lektori: dataprojektor, notebook, tabuľa, interaktívna tabuľa, flipchartová tabuľa, flipchartové papiere a fixky, prednášková miestnosť

Účastníci: notebook, netbook, tablet, USB kľúč, poznámkový blok, pero/ceruza

Návrh počtu kreditov:

Spolu 6 kreditov, z toho 4 kredity za rozsah vzdelávania a 2 kredity za spôsob ukončenia vzdelávania.

Odporúčaná literatúra:

ČUČKA, P: *Nacionalna svidomist' zakarpats'kych ukrajinciv u XX.stolitti: etnolinhvistyčnyj ta kulturno-istoryčnyj aspekty*. Dodatok do hazety „Nove žitt'a“, No 20 – 22 / 2014 r.

HALČAK, B: *Istorija lemktiv*. Dodatok do hazety „Nove žitt'a“, No. 17 – 19 / 2014 r.

HARBULOŤOVÁ, Ľ. a kol.: *Ruská a ukrajinská emigrácia na východnom Slovensku v rokoch 1919 – 1945*. Prešov: Štátna vedecká knižnica. 2006. ISBN 80 – 85734 – 63 – X.

KOVAČ, A.: *Navčal'ni teksty z istoriji rusiniv – ukrajinciv*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1993. ISBN 80 – 08 – 01835 – 6.

KREDÁTUSOVÁ, J.: - KREDÁTUS, J.: *Ukrajinská menšina na Slovensku*. In: *Európske občianstvo a národná identita*. Prešov 2006, s.245 – 253.

KREDÁTUSOVÁ, J. – KREDÁTUS, J.: *Vybrané osobnosti školstva ukrajinskej národnostnej menšiny na východnom Slovensku*. In: *Rozvoj a perspektívy pedagogiky a vzdelávania učiteľov*. Prešov: FHPV PU Prešov – MPC Bratislava / Prešov 2009. s. 79 – 83. ISBN 978–80–555–0064-5

- KREDÁTUS, J.: *Druhá Rzeczpospolita a Podkarpatská Rus v rokoch 1933 – 1939*. Prešov: Rokus s.r.o. 2011. ISBN 978 – 80 – 89510 – 03 – 0.
- KUNDRÁT, J. (ed): *Slovensko – ukrajinské vzťahy v oblasti národnostných menšín*. Prešov: Acta Fakultatis Philosophicae Universitas Prešovensis 1999. ISBN 80 – 88722 – 81 – 0.
- MAGOČIJ, P. R.: *Istorija Ukrajiny*. Kyjiv: Krytyka 2007. ISBN 966 – 7679 – 81 – 0.
- PLIŠKOVÁ, A: *Rusínsky jazyk na Slovensku, náčrt vývoja a súčasné problémy*. Prešov: Metodicko – pedagogické centrum, 2007. ISBN 978 – 80 – 8045 – 502 – 6.
- ROMAN M.: *Ukrajina. Základné fakty z dejín a súčasnosti*. Prešov: Nitech s.r.o., 2003. ISBN 80 – 968875 – 1 – 3.
- ŠTEC, M.: *Ukrajinská mova v Slovaččyni*. Prešov: Acta Fakultatis Philosophicae Universitas Šafarikianae 1996. ISBN 80 – 88722 – 18 – 7.
- ŠTURÁK, P.: *Dejiny gréckokatolíckej cirkvi v Československu v rokoch 1945 – 1989*. Prešov: Náboženské vydavateľstvo Petra. 1999. ISBN 80 – 967975 – 4 – 9.
- VANAT, I.: *Narysy novitňoj istopiji ukrajinciv schidnoj Slovaččyny*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1990. ISBN 80 – 08 – 00436 – 3.
- ZATLOUKAL, J. (ed): *Podkarpatská Rus*. Bratislava: Klub přátel Podkarpatské Rusi. 1936.